

ՔԱՊԱՔԱՍԱՆ ԵՒ ԱՌԻՏՔԱՍԱՆ

Կոստանդնուպոլիս, 25 Դեկտեմբեր :

Թագաւորական հրովարտելով հետեւեալ փոփոխութիւնները եղան քաղաքական կառավարութեանը մէջ :

Իզդէթ էֆէնդի, որ արմատեաց վերատեսուէ էր (ըստիւրէ նաղիւրի) : Թիւթէ ստակներուն դրանդին կառավարիչ անուանեցաւ :

Օսման էֆէնդի : Սու Նաղիւրին : արմատեաց վերատեսուէ կարգուեցաւ : ու Նուրի էֆէնդին ազգիւրի ջաւրիւրուն վերատեսուէ (Սու Նաղիւրի) անուանեցաւ :

— Լրդարութեան ժողովոյն նախագահ Բարձրագոյն Մահմադ-Պէյի փաշան անցած օրերը ծանր հիւանդութիւն մը ունեցաւ : Եւայ բարեբաղդաբար հիմաւոհեալ այս բարձր պաշտօնատարին վիճակը շատ աղէկ փոփոխութիւն ընկաւ : ու կը յուսուցուի որ քիչ օրուան մէջ կոտորեալ առողջութիւն կը ստանայ : Մահմադ-Պէյի փաշան : իր հիւանդութեան օրերը Վահափաւ արքային մարդասիրական մասնաւոր խնամոյցը արժանի եղաւ : ու տէրութեան երեւելի պաշտօնատարներէն մտերիմ սիրոյ ապացոյցներ ընկաւ :

— Վահափաւ Վամիթ փաշան : Բարբիոյ բաՆակին ընդհանուր զօրապետը : չորեքշաբթի օրը Վիլնիւիէն եկաւ : ու անմիջապէս պատիւ ունեցաւ Վահափաւ արքային ներկայանալու : որ բարհաճեցաւ մարդասիրութեամբ ընդունել զանկա : Կա՛միք փաշան ճամբորդութեան հարկաւոր եղած պատրաստութիւնը կը տեսնէ : ու շուտով իրեն յանձն

նուած պաշտօնը վարելու պիտի ելլայ :

— Նիւ Լօրքէն կը դրն թէ : մեծադատիւ Տէպէնէյ Ս . Բէրը : Վիտայեալ Վահանդայ Վանիկոյ դիւան անուանեալ Կոստանդնուպոլսոյ մէջ : հանգուցեալ քօմտօր Բօրթըրին տեղը :

Վանիթէօր () Թօման ըստած Կոստանդնուպոլսոյ օրադրին մէջ հետեւեալ երկու յօդուածը կը կարգաւորուի :

« Կոստանդնուպոլսոյ մէջ խիստ շատ ու զանազան տեսակ տաղած կերպաւ (պատմա) կը քաշուի : որոնց ամէնը օտար տէրութեանց զործառնանքէն կուգայ : Բարձրագոյն Կրօն քրիստոնէայ հպատակներէն մէկը ցանկալով Կոստանդնուպոլսոյ մէջ գործառնելու մը հաստատել ասանկ կերպաներու առաջարկութիւն մը բոլոր կառավարութեանը աս բանին համար : ու Վահափաւ արքան իմանալով հրաման ըրաւ որ ըստ կարի զիւրութիւններ տուի աս գործատան հաստատութեանը : ու որոշուեցաւ որ անոր արտագրութիւնները : ինչուան իրեք տարի ազատ ըլլան մարքի և ուրիշ ամէն կերպ տուրքերէն :

— Երբեք իր կառավարիչ անուանելէն ՚ի վեր : Զալիլ-Վահափ փաշան : նոյն նահանգին բարեկարգ կառավարութեանը համար մեծ խոհանութիւն բաՆեցուց : Իր աշակերտ խնամքով բարեկարգութիւնը ու օրէնքները հաստատ պահեց քաղաքայինը : իրեն մէջ : ու կը թուի զօրայ բանակին մէջ : Վիլնի իր արդարաւոր ու չափաւոր վարմունքով ամէնուն սիրելի եղաւ : Զալիլ-Վահափ փաշան ու իր շատ նոր կարգադրութիւններ գործքի գրուած բնակիչներուն հանգստութիւնը ու ապահովութիւնը

նր հաստատեց : ու նահանգին ամէն արդիւնքները ճարտարութեամբ ծաղիկացուց :

« Վս օրադրին նախընթաց Թուրք ծանուցիներ նաեւ : թէ Բարձրագոյն Կրօն հրամաններուն համեմատ ու Բարձրագոյն Կրօնքէր փաշային ազգարարական տեղի կը թուանցը համեմատ : Զալիլ-Վահափ փաշան : իր հրամանին տակը եղած բոլոր զօրքերը : վերադարձան նոր կարգադրութեանց ներքեւ զրաւ : հրաման տուաւ երթալու ան զինւորներուն : որոնց ծառայութեան պայմանաւորը լրմընցեր էր : ու կանոնաւոր զօրքերուն կարգը անցուց նահանգին ազգային զօրքերը (բէտիթ) : Վս զանազան միջոցներուն գործքի գրուելու ատենը : Լրդարմի կառավարիչը գովելի ու նախանձաւոր եւ ունող մը ցուցուց : ու բանակին օգտին համար ունեցած իր կատարեալ ծանօթութիւնը յայտնեց :

Վահափաւ Վալիթան աղէկ զխնամալով Վահափ փաշային բոլոր ծառայութիւնները : ու անոր անձնանկէր հաւատարմութիւնը : հաճեցաւ իր բարձր հաճութիւնը յայտնի ընել : Բարեկուլ Վրքան Զալիլ շէրիֆով մը : որ խրկուեցաւ յիշեալ փաշային : իր կատարեալ հաւանութիւնը կը ծանուցանէ աս Վահափին վարմունքին վրայ : իր մարդասիրական գէթութեանը տարացոյցներ տալով անոր : արժանաւոր գովութիւններ կը ընէ նաեւ վերադարձներուն ու անոնց գլխաւորներուն վարմունքին համար : որ յօժարաւոր փութով ընդունեցին վերադարձան նոր կարգադրութիւնը :

Վահափաւ Վրքան անգամանակներով զարգաւորած պատուը Թուր մը խրկեց Վահափ փաշային :

ՔԱՊԱՔԱՍԱՆ ԵՒ ԱՌԻՏՔԱՍԱՆ

ՆԵՒՏՈՆ

Թէ որ մէկը ուզէ մարդկային իմացականութեան գերազանց կարողութեան չափը ցոյցունել : յառաջ ընելու է Վեառնը ու անոր գիւտերը և գրաւոր աշխատասիրութիւնները : Վեառնը որ արտագրեց այս արտաքին կարգի մարդը : գոռոզութեամբ գէժ կը դնէ զանի բոլոր այն բաներուն որ ուրիշ ազգերը ըրած են գիտութեանց համար : ու անոր անուամբ կը ցոյցունէ աշխարհի խնամանոց մեծագոյն մասին կրօնատգիտութիւնը : Վալիլէօս հարածուեցաւ Իզալիայու մէջ : Տէքարդ գաղղիացի էր : բայց Վաղղիան չկրցաւ զանի պահպանել : Վաղղիան աւելի զգուշաւոր ու կրօնատգեալ եղաւ այն մարդուն : որուն ճարտարամտութիւնը ձեռնառու պիտի ըլլար ազգային պայծառութեանը : Վեառն յարգի եղաւ իր հայրենացը մէջ : ու շքեղ մեծարանքներ կարգելին իր յիշատակին :

1612 թ Վալիլէօս մեռեր էր : նոյն տարին Խահակ Վեառն ծնաւ Վալիլէօսի խնամքին կոմսութեան մէջ : Փիօքէնցացի փիլիսոփային տեղը անցնելու : անոր աշխա-

տութիւնները շարունակելու ու անոր գիւտերը ծառայելու և կատարելագործելու : Բայց այս աղան որ գործքով պիտի կատարէր այս մեծ յոյսերը : անանկ տկար էր ծննդի օր տարակուսեցան անոր կենացը վրայ : Բարեբաղդութեամբ խոհանար մայր մը զգուշութեամբ կընայէր զանի : և ասանկով պահպանեցաւ : Իր աղայութիւնը եղաւ երջանիկ հանգստաբարոյ : Թէ և այնչափ յառաջագիտութիւն չըրաւ առաջին ուսմանքներուն մէջ որոնցմով զբաղեցուցին զինքը : Իր մայրը սահմաններ էր զանի մէկ պաշտօնի մը որ ամենեւին չէր վայելէր անոր : տակաւ էր իր հայրենական ժառանգութեան հոգաբարձութիւնը : իր կալուածոցը (միւլքերուն) մշակութիւնը : ու արտագրութեանը բաները ծախելուն վերադարձութիւնը : Վեառն պատանին չափադիտութեան սաստիկ սէր ձգելով : անանկ քիչ յաջողութիւն ցոյցուց ուրիշ ամէն բաներու : որ հարկ եղաւ թողուլ զինքը իր ակորժակին ու կոչումին ձեռքը : Խորհրդին զինքը Վահափի : ու քանի մը տարուան մէջ գրեթէ ըրաւ բոլոր այն գիւտերը որոնք անմահացուցին զինքը : այսինքն հիմնական օրէնքները բնական աստեղաբաշխութեան : լուսոյն բաղադրութեան լուծումը և տարրերուն հաշիւը : 1665 թ եղաւ Վահափի ճանապարհանքի գաւառու : բայց հետեւեալ տարին որովհե-

տե ժամատակար կոտորած կընէր այս քաղաքի մէջ : քաղաքեալ գնաց իր Վալիլէօսի կարուածները ուր իր գիտաւոր աշխատութիւնները շարունակուեցան : Վահափ փաշային կը ցուէր գաւառի Վահափի : ու ձեռք աննել իր գաւառութեան պաշտօնը : 1672 թ յետոյ թաղապետական ընկերութիւնը ընկեր ըրաւ զանի իրեն : և այս թաղականէն ետեւ իր յիշատակարանները Վահափեցոյցութեան վրայ մէկը զմէկէ ետեւ հրատարակուեցան փիլիսոփայական իրաւախօսութեան մէջ : Վրքանէտե այս վարդապետութիւնները նորաւոր էին : անոր համար ամէն տեղ ընդունելի չէր անանց ընդգրկութեան որ երբեք զանուանեալ ու խոտութեամբ կը յայտնէին : Վեառն քիչ մնաց խաւարին մէջ մնալու գաւառապետներ պիտի բոլոր իր գիտութիւնները : որովհետեւ ինքը գիտութեան պատճառ մըն էր գիտնող մէջ : « Զիմ ուղեր : կը սէր ինքը : անխոհեմութեամբ զիս վառնի մէջ դնել կորսնցունելու իրական բանս որ է իմ հանգստութիւնս : ունայն ստուերի մը ետեւ վաղելու համար » : Երբոր հրատարակից իր գլխաւոր գործքերուն մէկը որ կը կոչուէր Վահափեց օւսումնականք բնական փիլիսոփայութեան : նոյնչէս նախատես եղաւ ընդգրկութեանց ու կընէր Զալիլ աստեղաբաշխին : « Վիլիսոփայութիւնը կուտա-

ի նշան երախտապիտուկեան : Արքայական պահապան զօրաց զնդապետ Իզդէթ պէյը Լըզըում խրկուեցաւ : որ Լորին Վահագնաւորեան աս պարգևը յանձնէ Բաւարիա փաշային :

Գրապիղոն , 17 Գեկտեմբեր :

Լս նահանգին կառավարիչ Վահագնայի Լաւորուհի փաշան : որ անցածները ծանր հիւանդութեան մը պատճառաւ շատ նեղութիւն կրեց : զոհութիւն Լաւորուհի հիւանդութեան պատճառաւ անողջութիւն ստացաւ :

Գրապիղոն , ինչպէս և արեւելեան ուրիշ ամէն ծովագետաց քաղաքները սովորութիւն է : որ Լաւորպայի տէրութեանց հիւանդութեանը իրենց զբօսիկները կը բաշտեն երբոր տաճկի տոնախմբութիւն ու պայրամ ըլլայ : Լաւորուհի փաշան աս քաղաքավարական վարմունքին փոխարէն հատուցանելու համար : ու իր շնորհակալութիւնը յայտնել ուղիւ իւր կը բաշտայի հիւանդութեանը : արժան համարեցաւ ծննդեան օրը եօթը թնդանթ նետի տուով ողջունել բարեկամ տէրութեանց զբօսիկները :

Լս արեւմտական քաղաքավարութիւնը խիստ ազդէ ներքինութիւն մը պատճառեց հասարակութեանը մէջ : ու անշուշտ ալ աւելի պիտի որ հաստատեց բարեկամական կապակցութիւնները որ կան Լորին Վահագնաւորեան ու Գրապիղոնի օտար տէրութեանց հիւանդութեանը մէջ :

ԵԳԻՊՏՈՍ

Լեքսանդրիա , 15 Գեկտեմբեր :

Բարձրագոյն փոխարքան ամսուս 13ին Գահիրէ հասաւ թէպէտեւ հասարակօրէն կը կարծուէր թէ Բուրպան Պայրամէն ետքը կուգայ :

Լեքսանդրիա մօտ օրերս կը սպասուի Լեքսանդրիա : ուրտեղ մասնաւոր պաշտօնով մը կուգայ : որն որ տակաւին յայտնի չէ հասարակութեանը :

Խմայանք թէ Լորին Լեքսանդրիա ըստաւ շոգնաւոր շիւրջապարէն Վալթա հասեր է : բայց մեքենա-

ները քիչ մը վնասուած ըլլալով չկրցիր է շարունակել իր ճամբորդութիւնը ինչուան Լեքսանդրիա : ուստի անոր տեղը Լեքսանդրիա չգնաւ : հետը բերելով Պոմպիլի երթալու գիւրծը ու ճամբորդները : Բանի մը օրէն ետքը Լորին Լեքսանդրիա շոգնաւոր ալ հասաւ : Լաւորուհի երթալու 80 ճամբորդով :

Պոմպիլի գիւրծը ամսուս 10ին հասան Լեքսանդրիա : ու իսկոյն Լեքսանդրիա շոգնաւոր հետ Վալթա խրկուեցան : Պոմպիլի լուրերը երեւելի զի պուած մը չէն ծանուցաներ Լեքսանդրիա ու Զիւնաւորութեան վրայօք :

Պէրութեան եկած նամակները կը ծանուցանեն թէ Լաւորուհիներ ընդհանրապէս հանգիստ վիճակի մէջ է :

Լաւորուհի տէրութեանց հիւանդութեանը միշտ Գահիրէ կը գտնուին : ու յայտնի չէ թէ Բարձրագոյն փոխարքան շատ ատեն կը մնայ իր մայրաքաղաքը : թէ շուտով կը գաւնայ Լեքսանդրիա : Սմանք կը հաստատեն թէ մօտ օրերս միտք ունի պրտոյտ մը ընել Վալթա Լեքսանդրիա գեղերը :

Լեքսանդրիայի բերդերուն շնորհիւ միշտ կը շարունակուի : բայց բանակին կարգադրութեանց վրայօք բան մը չստեղծուած :

Գաղղիական վերջին շոգնաւոր հրաման եկաւ քաղաքի Գահիրայի հիւանդութեան : որ շուտով իր տէրութեանը խրկէ ան գերասանը որ քանի մը յանդուգն խօսքեր արտասանելով տեսարանին մէջ : խաղաղութեանց ու անկարգութեանց պատճառ է զո՞ւր էր :

Լեքսանդրիա անպակաս ցորեն ու բակլայ կը ծախուի աճուրդը (մէքաթ) : Զորքին զինը նշանաւոր աճուրդ ընկալաւ : ինչուան 48 1/2 դուլուր ծախուեցաւ արտաքին : Բակլային գինը միայն 20 փաւայ վրայ զրաւ : Բակլային փաշան : Էրիֆ փաշան : ու Լաւորուհի փաշան ծախսեցին իրենց բաւ պակները 10 Վալթայի թախուի խանութարէ կառավարութեան թղթերով վճարելու պայմանով : Զաւարակօրէն կը կարծուի թէ : աս գինը շատ սուղ է : ու քիչ վաճառական կը խաղաղուի աս պայմաններով ծախու առնելու :

Բար Խիկին մըն է : և անոր հետ ամենեւին վիճելու բան չունի : Զատ գիտար է խոյս տալ որ անիկա շատ դատեր (տալաններ) չի հանէ դէմք :

Թէեւ մարդկային կիրքերէն հեռու սպրեւել պիտոյք խիստ հարկաւոր էր Լեւոնին , այսու ամենայնիւ գիտէր դէմ դնել այն կիրքերուն պէտք եղած առնել , և քաղաքական պաշտօն ալ առնել վրան : 1688ին Բաւարիա թիւի համալսարանը տուաւ անոր իր իրաւունքները պաշտօնական պաշտօնը Գահիր թիւ քանի մը պահանջմունքներուն դէմ , և ասանկով Լեւոն բաւարարեցին անդամ : 1695ին թագաւորը ստակներուն վրայ պահապան դրաւ գինը : և 1699ին փոխարքան (գարպահանէ Էմինի) ըրաւ : Լեւոնին ձգեց իր Բաւարիա թիւ դաստիարակութիւնը և բոլորովին զբաղեցաւ իր նոր զբաղմունքներուն մէջ : Լեւոն ամենայնիւ համալսարանը որուն Լեւոնն այնչափ նախանձաւորութեամբ ու յաջողութեամբ ծառայէր էր , իր պատգամաւորը ըրաւ զանի հասարակութեան խոյն մէջ : 1703 թուականէն ի վեր մինչև իր մահը այսինքն մինչև 1727ը , Լեւոնայու թագաւորական ընկերութիւնը տարուէ տարի նախագահ ընտրեց զանի թիւն : 1705ին արեւմտականութեան պատիւ տուին իրեն ու ըրին ասպետ : Իր կենացը վերջին տարիներն ալ օգ-

տակար եղան գիտութեանց , թէպէտեւ փոքրապետութիւնը կործանեցնել կատար անոր անանկ մէկ ժամանակ մը որ մտաւորական գործերը ամբողջ կը պահանջէին անհեղա : Լորտոյ այս արտաքին կարգի մարդը մեռաւ , բովանդակ աղբը տառապանք զգաց իր ըրած կորուստը :

Իր մարմինը գրին փառաւոր մահիւ մը Լորտոյաւորէի սենեակ ըստաւ տեղը , ուսկեց թաղելու կը ըստին խիստ մեծ մարդիքը ու երբեք ալ թագաւորները : Տարին զանի Վահագնաւորէի արքայարանը , մեռելին վրայի ծածկուցին ծարերէն բռնել էին տէրութեան մեծ դիւանագիրը , Սոնդաղի ու Սոքսպուրկի դքսերը , ու Բաւարիա , Սոքսպուրի ու Սոքսպուրի կոմսերը :

Կըթուի թէ Լեւոնին վնասուած հոգին ամենեւին մասնակից չէր մարդկային տկարութեան : Իր անուանը հեղինակութեամբ հաստատեց այս կարծիքը որ շատ անգամ կը մոռնան մարդիք . « Լեւոն հասնիք կատարելագործելու գիտութիւնները , նոյնպէս կրնանք յուսար կատարելագործելու բարոյականը , առանց որոյ գիտութիւնը յիստի պարապ անուն մըն է » : Սէկ պարզ նայվածքով մը կը գիտնար խիստ խառնաշփոթ վերլուծութեան մը հետեւութիւնը , Լորտոյ Զոքսպուրի Գահիրայի :

ՄԱԿԵՆՈՒՆԻՆ

Սեւանիկ , 20 Գեկտեմբեր :

Վահագնայի Լաւորուհի փաշան : որ չորս օրուանէ ի վեր հոս է Վահագնայի գաղով , ասօր Բաւարիա շոգնաւոր Լորտոյն շոգնաւոր Լորտոյն կը խրկուի : Լաւորուհի փաշան , ինչպէս յայտնի է հասարակութեանը , Լաւորուհի փաշան ընդհանուր զօրապետ ընտրուած է , միւշկուրութեան տոտիւնով : Սեւանիկ ընտելեւորէր , որ շատոնցմէ ի վեր աս բարձր պաշտօն տարին քաղաք կառավարութեան տակը հանգիստ օրեր կանցընէին , մեծ ուրախութեամբ իմացան Վահագնայի արքային անոր ըրած պատիւը իբրեւ վարձատրութիւն մտերիմ ծառայութեանցը , որ ըստ տէրութեանը :

Լեւոն Լեւոն Բուրքի ու օսմանեան իրեք պատեւ լաւմական նաւերուն թնդանթները Բուրպան Պայրամ տոնախմբութիւնը աւելցան : Լաւորուհի փաշան թնդանթներ նետուեցան , ու կառավարութեան զօրութեան , նմանապէս երկու պրիքը զբօսալիւրով զարդարուած են :

Լս երկիրը հիւանդութեան հանգիստ է : ներքին կողմերէն աւաճ լուրերին կը ծանուցանեն թէ , հարկաւոր եղած սաստիկ միջոցները գործի պիտի որ դրուին զննուորական իշխաններէն , ալլանայի ներուն խաղաղութեան ու անկարգ վարմունքներն զսպելու համար :

Մուսուլ , 9 Գեկտեմբեր :

Բարձրագոյն Գահիր արժան համարելով կրկին հաստատել իր բարձր պաշտօնին մէջ , Մուսուլ կառավարիչ Վահագնայի Լեքսանդրիա փաշան , աս օրերս մեծ հանգիստ ընդունուեցաւ Վահագնայի արքային հրովարտակր ու քաղաքական և պատերազմական գործակալաց , և պահապան զօրքերուն ներկայութեանը սովորական պատուով կարգադրուեցաւ ու բաղնիքի թնդանթներ նետուեցան ի նշան ուրախութեան : Լս նահանգին ճամբաներուն ապահովութիւնը բոյն մը առնէն ի վեր կատարելապէս հաստատուեցաւ , ու Տիգրիս գետին ջուրերն ալ արդէն սկսելով աճիլ , Պաղտատի հետ մէք տուաւ :

Լեւոն Լեւոն իր առնելի երկրաշարժներուն հոգաւոր խնդիրը կոր գծին , պիտի արագ լծուի երկու կէտին մէջ երկրաշարժ մը չկրցաւ կատարելու լուծել զանի լայն ի Լեւոնին որ բաւական համարեց զրել առանց իր անունը տալու թէ : « Լոր գիծը որուն վրայ որ կը խօսուի է մէկ շրջանաձև գիծ մը որ կանցնի երկու ծանուցալ կէտերէն » :

Լեւոնին մեռնելէն ետեւ Լեւոնին կործանեցաւ բարձրագոյն չափադիտութեան իշխանութեան գաւառներ : Գահիրան ունեցաւ Բաւարիա ու Տալանպէտը : Իգալիան արտադրեց Լաւորուհի , Օրիցերին , ծներ էր Պէրութիւնն ու բաղնիքի լաւ Լաւոր : Բայց բոլոր այս ցամաք կղզիներն անուանի երկրաշարժները անմահ անդրաշարժին յաջորդներն էին : վասն զի ասիկա եղաւ անոնց վարպետն ու առաջնորդը : և ինչպէս խիստ աղէկ զօրքեց Բաւարիան Տալանպէտի աշխարհը ուստի և Լեւոնին թէ : « Լաւորուհի մարդու մը բուն նախնիքներն են վարպետները որոնք անոր ընթացքին մէջ նախնիքեց եղան , և իրենց բուն սերունդներն են իրենց սորվեցուցած աշխարհները » :

Թագաւորաց ի գաղղիականէ

տուրը մեծ յաջողութիւն ու ընդարձակութիւն
պիտի ստանայ : Գլխաւորն քիչ եղած տոններ Վեբ-
ըրիտի, ու Պաղտատի մէջ տեղը բնական ժողովուրդ-
ները միշտ ներգրծութիւն կրկրէին արապներու աւագա-
կութիւններէն . որոնք քիչ մը ատեն 'աւաջ կրկր-
ողպտէին նաեւ կարապետները : Ճամբորդները , ու
ան գեղերը ևս , որոնք Մթուն Վիւիւրիի , ու Վա-
րագէիէի մէջ տեղն են : Բայց հիմակ սաստիկ մի-
ջոյններ գործքի դրուեցան , որ ասիէ ետքը ասանկ
անկարգութիւններ չպատահին :

Պաղտատու Վեբիւր փաշային երկրորդ տղան ,
ու օրերու Սուսուլէն անցաւ Կոստանդնուպօլիս եր-
թաւր համար , ուրտեղ մեծ դուստր ստակ կրտանի :

Սօսիւ Սաօր Վայնալն , որ Պարսկաստանի
Լնդիւղի գեսպանին հետն էր մասնաւոր պաշտօնով
մը (ընկիւն Լնդիւղի հիւպատոս , ու Լնդիւստանու
ընկիւնութեանը գործակալ անուանեցաւ , մօսիւ
Սայլըն տեղը :

Լսօր քաղաքայինէն մէկը հրէայ մը սպաննեց
կիւի մը պատճառաւ : Մարգասպանը իսկոյն բռն-
նելով բանտը դրին , որուն դատաստանը բլալէն
ետքը , օրինաց համեմատ արժանաւոր պատիժը
պիտի որ տրուի անոր :

ԱՐՏԱՔԻՆ ԵՒ ԻՔԻՔ

ԱՆԳՂԻՆ

Դեմար , 4 Վեկտեմբեր :

Վեհափառ Թագուհիին հրամանաւ որոշուե-
ցաւ որ Լնդիւղի խորհրդարանը 1844 յունվարի 29ին
բացուի :

Լս տարի շատ երեւելի գործքեր կան քննուելու
ու կարգի դրուելու յիշեալ խորհրդարանին մէջ .
որոնցմէ զխոստաները արմատաց ու շաքարներու
տուրքին վրայօք օրինադրութիւնը , ու Վալանտայի
խաւալայդ վիճակին կարգադրութիւնն են : Զի-
մակուհիսոյ սա երկիրը հանգիստ է , ու () քօնէի
գաղութ յունվարի աւջի օրերը սկսուելու որոշուած է :

Վեհափառ Թագուհիին Վալէրթ իշխանին ըն-
կիւնութեամբ , շաքար մը կայ որ Վալէրթըր դար-
ձաւ : Ինչպէս որ աւաջուց բաժնէն Թագուհին
նախ իր զխաւոր ատենակալ իշխանին , սըր Ռօ-
պէրթ Վիլին ոյցիւնութեան գնաց , որ իր անչափ
հարաւորութեանը համեմատ մեծածախ հանդէսով
ընդունէ . (որովհետեւ սըր Ռօպէրթ Վիլը տարին
800 հազար ֆրանք , ոյցիւնքն 3400000 տաճկի դու-
ռուշի չափ եկամուտ ունի :) Ետքը Վիլըորթի
Թագուհին Դադաֆօրտ գնաց հեղինակայ դուքսին
տունը , ու Պէլլուար , ուրտեղ կրքնակի Վիլթ-
լանտի դուքսը : Եւ մէն տեղ Լնդիւղի Թագուհին մեծ
սիրով ու ուրախութեամբ ընդունուեցաւ հասարա-
կութենէն :

Լնդիւղի ու Վաղլիւ կառավարութեանց մէջ է-
ղած սէրը ու միաբանութիւնը միշտ կը շարունակուի .
ասիկա յայտնի կըլլայ մանաւանդ քանի մը անգղիա-
կան երեւելի օրագիրներուն գրեւորքներէն Պօրտօի
դուքսին Լնդիւղի բնակիւնն վրայօք :

Սէկ քանի օրագիրներ կը հաստատուն թէ , Ռու-
սիոյ գեսպան մօսիւ տը Պրէժնօր մասնակից եղած է ,
հունաստանի գործքերուն վրայօք Լնդիւղի եղած
խորհուրդներուն , և թէ ստորագրեր է հոն տեղը
որոշուած գաշնադրութեանը , ան պայմանաւ որ իր

ստորագրութիւնը Վեհափառ Կայսեր ամենայն ուն-
այ հաստատութենէն կախուած պիտի որ ըլլայ :
Իսկ լոյտ Վալէրթինը ու մօսիւ տը Վեթ () Էր
Վաղլիւի գեսպանը աւանց պայմանի ստորա-
գրեր են :

Կըսին թէ սա գաշնադրութիւնը կը պարունակէ
հիմնական սկզբունքները , որոնց միտք ունին հե-
տեիլ մեծ տէրութիւնները , հունաստանի կառա-
վարութեան համար :

Երեւելի հայկերոյթ մը ըլլալով Վալէրթի պա-
տիւ սըր Վալէրթի Սմիտ () սրիէն , () քօնէի
ատենաբանութիւն մը ըրեր է , ու սովորական խօս-
քերէն ետքը ըսեր է թէ , աւաջարկեցին ինծի որ ,
եթէ Վալանտայի խաւալութիւնը շարժէն ետ
քաշուելու դիմ , ինծի դէմ եղած դատախազութեա-
նը ականջ չընելով դատը աւաջ տանելու չեն :
Բայց սա խօսքին վրայ ատենակալ իշխանաց (մի-
նիսթը) կողմնադաճ օրագիրները սրամտելով , անոր
ըսածներուն ստոյգ չըլլալը հաստատեցին :

Թայմ անգղիարէն օրագրին գեղտեմբեր 2 Թուոյն
մէջ կը կարգացուի :

« Վաղլիւի գեսպանը , ու իր տիկինը Վեթ ()
Էրի դեսուհին իրեքշաբթի իրիկունը մեծ հայկե-
րոյթ մը ըրին , ուրտեղ հրաւիրուած էին Ռուսիոյ
գեսպանը , ու պարոնուհի տիկին Պրէժնօրայնուա-
կանաց ընկիւնութեան մը հետ : Ինչհանդէս դօրապե-
տի տեղակալ Սիրէրէկերին Վեթլէնտը , Լնդիւղի
Թագուհիին հրամանաւ , կառավարիչ , ու ընդհա-
նուր հրամանատար անուանեցաւ Վալէր Վարե յուսոյ
երկիրն :

ԳԱՂՂԻՆ

Փարէզ , 6 Վեկտեմբեր :

Լստենակալ իշխանաց մէջ (մինիսթր) նոր փո-
փոխութիւն մը եղաւ , ինչպէս որ շատոնցմէ կը
զուրցուէր : Թագաւորական հրամանով ամուս 4ին
տէրութեան խորհրդական , ու 1 օթ և Կարոն նա-
հանգին փոխանորդ մօսիւ Տիւմօնը հասարակաց
գործքերուն տեսուչ անուանեցաւ , մօսիւ Վեթլին
տեղը :

Սօսիւ Վեթլը ևս գաղտնի քննութեան ժող-
վուն նախագահ ընտրուեցաւ , մօսիւ Պոյէին տեղը ,
որ ինքնայօժար հաճութեամբ իր հրաժարական խըն-
դիրը մատոյց :

Սօսիւ Տիւմօնին ատենակալ իշխանաց կարգը
մոնտրը , Կիլոյին նախագահութեամբը եղած խոր-
հրդարանին աւելի զօրութիւն ու հաստատութիւն
պիտի պատճառէ անշուշտ , որովհետեւ մօսիւ Տիւ-
մօնը , ինչպէս յայտնի է հասարակութեանը , յի-
շեալ նախագահին մոտերիմ բարեկամն է :

Պրէսթէն նոյեմբեր 1 Թիւով կը գրեն :

« Լսօր Սիւրէն ըսուած Փուէկաթը Դարնըր նա-
ւապետին հրամանատարութեամբը ճամբայ ելաւ սա
նուազանդուէն , հետը տանելով Չինաստանի դես-
պանութեան վերաբերեալ գործակալները : Լս
պաշտօնին անդամները , որոնց համար քանի մը
ատենէ 'ի վեր խօսք կըլլայ , հետեւանին են :

« Սօսիւ տը Վալլիէն արտաքոյ կարգի գործա-
կալ , ու ընկալտար իշխանութեամբ գեսպան Թա-
գաւորին : Վեթլիէր Լըվայէրի մարքէզը՝ աւաջին
քարտուղար : Զարբուրի Վեթնար գերակումը՝ երկ-
րորդ քարտուղար : Սօսիւ Սարէյ Սօնթ , Տըլա-

հանթ , Վասուիէ Բէյոն , Տը Սօնթիյն , Դարլ
գերակումը Վիշի , Մաքտոնալտի գերակումը , ու
Թարանթի գաւառը ևս գեսպանութեան վերաբե-
րեալ պաշտօնով մը կը լինան . որոնց հետն են նաեւ
մօսիւ Վիլէն մաքսերուն վերաբերուէր , ու մօսիւ
Լալան Մարտիլիոյի գաղտնի ըժշկականութեան
ուսուցիչը :

« Լս ամէն պարոնները Սիւրէն Փուէկաթով ճամ-
բայ ելան , Զարբուրի գերակումէն 'ի զատ , որ ետ-
քը Սիւրէն շաքարաւոր կը լինաւ համեմու է անոնց
Լնդիւստանու ծովը , աւաջարկին համար սահմա-
նուած պաշտօնատարներուն հետ . որոնք տակաւին
իրենց պատրաստութիւնները կատարած չէին , եր-
բոր հրաման եղաւ գեսպանին որ ճամբայ ելլայ :

« Կառավարութիւնը թէպէտեւ միտք չունի պա-
տերադմական երեւոյթ մը տուաւ սա պաշտօնին , ու
ընուն զխաւոր նպատակը բարեկամական կապակցու-
թիւններ հաստատուէ , անանկ ժողովուրդներու
հետ , որ հալիւ թէ կը ճանաչեն Վաղլիւի անունը ,
այսու ամենայնիւ շատ մեծ միջոյններ գրած է մօսիւ
տը Վալլիէնին հրամանին տակը : Սիւրէն շաքա-
նաւէն , ու Սիւրէն ըսուած Փուէկաթէն 'ի զատ , որ
50 Թնդանթ օնի , յիշեալ գեսպանին հրամանին
տակը պիտի ըլլան Չինաստանու մէջ , նաեւ Վեթ-
րաթի Փուէկաթը 50 Թնդանթով , Լեթն ու Սա-
պին գօրվէթները 30 Թնդանթով ամէն մէկը .
Վեթթիէն ըսուած գօրվէթը 24 Թնդանթով . ու
վերջապէս Լա Սըշէր անուն պատերազմական նա-
ւը , որն որ շտապաւ կը զինեն , ու մօտ օրերս պատ-
րաստ ըլլալու է ճամբայ ելլելու » :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Եթէն , 19 Վեկտեմբեր :

Լղգային ժողովոյն բացուելու ատենը թոն
Թագաւորին ըրած ատենաբանութեանը համար
տրուելու պատասխանը , վեճաբանութիւններէն ու
փոփոխութիւններէն ետքը , վերջապէս յիշեալ ժո-
ղովոյն անդամաց մեծագոյն մասին հաւանութեամբը
կարգի դրուեցաւ ու որոշուեցաւ : Լս գրուածքին
օրինակը հետեւանին է :

Վեհափառ Տէր :

Լղգային փոխանորդները մօտերիմ սրտիւ փառք տուին
Կախանաւութեանը , իրենց մէջը տեսնելով , նոյնմբեր
8ին ձեր Վեհափառութիւնը : Լսօր մէկ քաղցր պարտա-
ւորութիւն մը կը կատարեն , յայտ անելով ձեզի իրենց
սրտին խորին երախտագիտութեան ու անսպառ ուրա-
խութեան զգացուց թիւնները :

Լղգային փոխանորդները ձեր Վեհափառութեան խո-
հական խօսքերը կընդունին իրեն բարեբաղդ գուշակու-
թիւն հունաստանի ապաւնի վեճակին : Եւ ոնք կը ճա-
նաչեն անպատմելի հաճութեամբ մը , թէ ան կապերը՝
որոնք 1833-էն 'ի վեր կը միաւորեն յունաց ժողովուրդը
Թագաւորին հետ , անընձանելի եղան ան օրը , որ ձեր
Վեհափառութեան հայրական սրտին վեհանձնական
հաճութիւնը հաստատեց աղգային բաղձանաց կատա-
րումը , որ այնքան համաշունչ բարբառով կը խնդրուէր :

Հունաց աղգը , անկախուի կան սրբաւն պատերազ-
մին ատենը , իր բոլոր ժողովներուն մէջ միշտ հոգեով
չափ աշխատեցաւ սահմանադրական կառավարու : Եւ
հաստատութեանը համար , որն որ այնքան օգտակար է
ժողովուրդին :

Եւ , Վեհափառ Տէր , սա գաշնադրութիւնը միայն
ու սահմանադրական կառավարութիւնը կենդանութիւն

ԴՆԱԲԱՆԻ ԱՏԵՓԱՆՆՈՍԻ ՊԱՊՕԵԱՆ